

Slana (mraz) v sosednih in drugih deželah v preteklem mesecu.

Iz Štajarskega smo brali v časniku ondašnje gospodarske družbe, da je 16. in 17. aprila skor po vseh krajih Štajerja nesrečen dan, ker je skor v vseh nogradih slana več ali manj škodovala, kakor so nigradi ali bolj visoki ali nizki, njih lega izhodnja ali zahodnja itd. Največ škode je napravila trti po Hooibrenkovem vodilu gleštana. Omenjeni časnik obžaluje, da se te dve noči ni bolj kurilo v nogradih, ter pravi, da v lavantinski dolini na Koroškem, v Meranu na Tiroljskem in ob Rajnu so ponavljali velik ogenj in dim, in rešili so sadje in vino, kakor pri nas v Vipavi.

Iz Zagreba se bere v „Gospod. Listu“, da so nigradi in vrti na veliki četrtek pozebli in je vsa nada ondašnjih gospodarjev v nekoliko urah bila uničena. Nekteri nigradi so ostali zdravi in sicer oni, kateri leže visoko in na nje sonce ne dela tako žestoko kakor na one, kateri leže nizko. Škoda slane (mraza) izvira od hitro spremenjene toplote. Vsak gospodar vé, da slana škoduje samo takrat, ako izza hladne (mrzle) noči vroče sonce šine in tako zmrzlo rastlinje hitro ogreje; zato bi se mogla slana odvrniti, ako bi se odvrnila ona hitra sončna toplota in bi se rastlinstvo malo po malo ogrelo. To znajo umni gospodarji in zakurijo, kadar se bojijo slane; dim se vleže po nogradu kakor oblak, skozi katerega žarki izhodečega sonca nimajo dosti moči. — Tudi murve, saj okoli Zagreba, so vse pozeble, da niso imeli hrane mladi svilci.

V Istri in na Goriškem je murba in trta zlo trpela, tako, da je komaj polovico pridelka pričakovati; ravno taka je v več krajih južnih Tirolov. Kdo — pravi „Schützenzeitg.“ — je tega kriv? Gospodarji sami! Stara skušnja je, da velik dim odvrne škodo; v Bocen-u so župani opomnili vse nogradnike, naj zakurijo, in lejte! vsa trta je tam obvarovana.

Okoli Dunaja vse lepo kaže; v gornji Avstrii pričakujejo posebno veliko sadja.

Vodnikove slovstvene darila.

V 7. listu naših preljubih letošnjih „Novic“ sem oznanil nasvèt, da naj se darovi za Vodnikov spominek sonešeni obrnejo za slovstvo in sicer tako, da se postavljajo vsakoletne obresti od glavnice za darilo najizvrstnejemu slovstvenemu delu.

Bila je ob enem postavljena prošnja, da naj se oglase, ki bi ne bili zadovoljni z izrečeno namembo.

Preteklo je že dosti časa po tem vprašanji, in nikdo se ni oglasil protivno.

Veljati smé tedaj, da Vodnikovi častitelji in daritelji smo v tem edini, da se obresti od glavnice za njegov spominek dozdej sobrane imajo obračati po izrečenem nasvetu.

Te darila se smejo imenovati „Vodnikove slovstvene darila“.

Da se pa potrjena želja in volja že prihodnje leto izpolne, se nas je zbralo nekaj rojakov pri gospodu vredniku „Novic“ v posvèt, kako se imajo ustanoviti pravila za razpis in delitev daril.

Sklenilo se je enoglasno, da imata dva odbora prevzeti to izpeljavo.

Prvi odbor ima posvetovati in ustanoviti pravila ali uredbo, po kateri se bodo razpisovale in prispoznavale darila; — na dalje pa ima ta odbor tudi izvoljiti

drugi odbor, kateri bo imel samo razsojevati predložene slovstvene dela in prispoznati darilo temu ali unemu delu.

V prvi odbor so bili enoglasno izvoljeni sledeči naši slavni gg. rodoljubje: dr. Bleiweis, Terstenjak, Ein-

spieler in Černe. Ti gospodje imajo nalogo prvega odbora in so tù ob enem očitno in srčno naprošeni, blagovoljno prevzeti to rodoljubno nalogo in gosp. dr. Bleiweis-u kmali naznaniti, da jo prevzamejo; on jim bode predložil potem načrt naznačenih pravil.

Tako se smemo nadjati, da prvi prihodnji god Vodnika se bode dostojno obhajal s cvetjem in zrnem slovenskega slovstva.

S tem razglasom sem spolnil jaz svojo dolžnost in se še enkrat srčno zahvaljujem vsem rodoljubom, ki so dobrovoljno podali darove za Vodnikov spominek. Misli se pa nikakor in nečem odreči, da bode še mogoče tudi dostojni spominek postaviti, kadar se nabere večja glavnica. Da bi mi bili tako premožni ko nismo, bi hotel izreči misel, da našim neumrlim veljakom, katerih tolikanj štejem, vsem skupaj bi zidali „Slave dom“, v katerem bi njih podobe nemo govorile in budile narod jih obiskajoči, in ktere bi tujemu svetu molče oznanovale, da slovenski narod na duhu ni siromačen, ampak čuda bogat. Pa zahranimo si še naše vroče želje v srcih, dokler ne pridejo boljše vremena.

Konečno naj mi bode pa dovoljeno, da smem zastran prvega „darila“ svojo željo izreči.

Vodnik je probudnik, vodnik naroda slovenskega. Probuda naroda našega, da se zavé, čuti in ponaša Slovana, je naša prva naloga. Prosto naše ljudstvo se še ne čuti dosti, — manj še pa gospoda, posebno ženski spol.

Mnogo se je že storilo za probudo, al vendar še premalo in posebno zastran slovenskih mater in deklic, gospej in gospodičin. Njih upljiv na narodno probudo in omiko je tako mogočen in očividni, da se prezirati ne more in ne smé. To spoznali so vsi narodi, in tudi mi moramo skazati to spoznanje s tem, da kar nam je mogoče, storimo v tem.

Kar prosto naše ljudstvo zadene, mora spoznati, da je delce narodne osebe, to je slovensko-slovanskega roda, da pravo spoznanje in prava omika morate le narodne biti, da nam mora biti na čast, da smo „Slovenci“ in da se moremo potegovati za naše pravice. Ta obert se mu mora s povestnico izbuditi. Pripravna povest, ki naj obsega poglavitno zgodovinske, narodopravne dokaze v znotranji in zunanji obliki prostemu ljudstvu zapopadljive, bi znala biti predmet za prvo darilo.

Jednako visoko, al skoro bolj potrebno, ko reja tuje hitro postopajoče omike obuzemlje našo gospôdo, bi držal tako povest za gospe in gospodične.

Prepričati jih moramo, da naš jezik je neizmerno lep, mil, gladek in sladek, da njih sveta naloga je, se vrniti nazaj k narodu, od katerega jih je tujsina odpeljala, in da izreja in omika mora po božji volji biti v vsem národna, če hoče jim biti v prihodnosti koristna.

Zato nasvetujem, da naj se prvo darilo postavi na najzanimivišo povest ali za prosto ljudstvo, ali posebno za gosposki ženski spol v rečenem pomenu.

Dogodjaj povesti naj bode vzeti iz slovenske ali slovanske zgodovine.

To je moja povrhna dobrovoljna misel, ki je pa ne vsiljujem, ker vém, da naše potrebe so še druge, in da naši izvoljeni odborniki bodo gotovo sklenili to, kar našemu narodu najbolj služiti more na probudo in slavo.

V Radoljci veliko saboto 1862.

Dr. Lovro Toman.

Razpis darila za najbolji napev.

Oklic.

Pred tremi leti sem po posvetovanji z gosp. Legom sprožil misel, naj bi se v probudo domače pevske umetnosti razpisalo darilo v zlatu za najbolji napev kake slovenske pesmi. Nabral sem pri svojih prijateljih 54 gold., gosp. Lego pa 19 gold., v vsem skupaj 73 gold. Oznanil sem že takrat, da krasna pesem Koseskova „Kdo je mar?“, ki poje

slavo slovenskim sinom, je za ta domorodni predmet izvoljena. Al časi so nam bili takrat nemili; nikjer na očitnem odru nisi slišal domače pesmi več. Shranil sem tedaj nabrani denar ter čakal prijazniše dobe.

Prišla je sedaj; spet se čujejo glasi domači in sprejemajo se nadušeno. Stopim tedaj s tem razpisom na beli dan in pozivljam možake, ki se sposobne čutijo, oni pesmi vreden napev zložiti, naj se lotijo dela. Naj se pa obrača ažjo zlata kakor koli, zagotovljeno je 10 cekinov, — kar čez ostane, bo že svoje pravo mesto našlo; zato

1. se razpisuje 10 ces. cekinov v darilo tistemu, kdor zloži najbolji napev pesmi „Kdo je mar?“

2. Pošlje naj se mi napev gotovo do 30. julija t. l., zaznamovan s kako prislovico. Imé zložitelja pa naj se zapечатeno pridene.

3. Pesem naj se tako zloži, da celo prvo kitico ali strofo (kot uvod) in pa celo zadnjo (kot konec) poje kor (zbor); sledeče kitice, v katerih pesnik popisuje različne stano-ve (vojaka, trgovca, učenega moža, sodnika, duhovna) in ki tedaj tudi v napevih morajo različni biti, naj se zložijo za samo- ali pa za čveterospjev, tako, da v vsaki kitici poslednje dve vrstici povzame vselej spet kor. Tako dobimo pravo glasbino sliko (Tongemälde). Dostavljam le še to, kar se samo po sebi razume, da pesem mora biti v narodnem duhu zložena in kolikor mogoče lahka za petje, melodična, da bo segla v narod, ne pa se zaprla samo v dvorano „besede“ ali koncerta. Da pravi mojster umetno in čisto po sekiricah pevske harmonije zloženo pesem naredi tudi tako, da jo slišimo prepevati od ljudstva, kaže nam mnogo takih izvrstnih pesem vseh narodov. In tak mojster še le stoji na vrhuncu umetnosti.

Besede omenjene pesmi so natisnjene v „Novicah“ od leta 1846. Kdor jih pa nima, naj mi piše, da mu jih pošljem.

4. Tri, po slovanskih mojstrih kot sodnikih za najbolje spoznane pesmi, ki jih bomo dobili, se bojo v čitavnicah naši pele, da potem družba naša sama razsodi, kateri dá prvenstvo. Ne gré pa tukaj, se vé da samo za 10 cekinov, ampak še več za čast v tem poganjanju za predstvo.

Zložitelji teh pesem, ako hočejo, bojo mogli vsak svojo skladbo sami voditi (dirigirati) pri „besedi“.

Vrednik.

Jezikoslovne drobtince.

V 14. listu letošnjih „Novic“ v dopisu iz Maribora smo brali med igrokazi: „7. Juran in Sofija, 8. Štepan Šubic, oba poslovenil Drobnič iz Hrvaškega.“ Mogoče. Pa te dve igri sem bil poslovenil tudi jaz leta 1848, uče se hrvaščine. Rokopis sem bil dal takratnemu slovenskemu društvu za gledališče. Ker bi bila pa obleka in druga oprava za igranje predraga, in ker sem iz ljubezni do narodnosti želel, naj bi igri prišle na svetlo, sem bil pozneje prepustil rokopis gospod Giontini-tu, ki ga je bil tudi natisniti dal leta 1850 in ste igri zdaj pri njem prav cenó na prodaj. Nekteri so se takrat zmrdovali, da sem se ukvarjal z gledališnimi igrami, ker niso poznali teh dveh iger. Njeni obsežek je ljubezen do vere, cesarja in domovine. Ne ene le količkaj spodtikljive besedice je ni v njima. Kdor ju je že bral, ju ni mogel prehvaliti. Naj bi bile vse igre take, bilo bi potem res gledališče, kar ima biti: hiša za omiko in požlahnjenje uma in srca pa tudi za pošteno kratkočasovanje. Te dve igri se daste lahko vsakemu, še tako nedolžnemu v roke, učil se bo iz nju spoštovati, ljubiti in braniti vero, cesarja in dom.

Ako misli kdo prepiliti „Matička“, naj bi pač izpustil ali spodobno pre naredil v njem vse spodtikljive in dvoumljive besede.

Ker že govorim o slovenščini, naj omenim tukaj še nekterih pomot, ki se vrivajo v naš lep jezik. Besedo „svilod“ so skovali visokoučeni nam znani gospod po izgledu „zlod“, „zlo-dej“, toraj se mora tudi po tem izgledu sklanjati dosledno: „svilodja-dju“ itd., ne pa: „sviloda-du-di i. t. d.“ *) Po navadi pravimo in pišemo: „murbino drevo“, pa to ni prav. Kakor pravimo: lipovo, brezovo, vrbovo, jelševo drevo od lipa, breza, vrba itd., enako moramo reči „murbovo drevo“. Tudi pišemo nepravilno: „duševna omika, književni jezik“, od duša, knjiga, namesti: dušna ali duhovna omika, knjižni jezik, ker prilogi iz ženskih imen se ne narejajo na ev, ampak na ni, na, no, izjemši sprednji primerljaj pri drevesih.

V novi izdaji slovenskega sv. pisma smo večkrat brali: nebo in zemlja bosta prešla, britkost in trpljenje sta itd. To spet ni pravilno. Sej pravimo pri dveh ženskih imenih: kri in voda ste itd., pri dveh srednjih: blago in življenje ste itd. Enako moramo rabiti dual, ako smo dosledni, pri prilogah in glagolih, ki se ozirajo na eno žensko in na eno srednjo besedo, torej: nebo in zemlja boste prešle (i), britkost in trpljenje ste itd.

Res je, to so le majhne reči; al prav je, ako čistimo prelepi slovenski jezik vsacih smeti, kakor tudi ne vidimo radi majhnih madežev na belem perilu. Dočakali smo, kar smo tako dolgo želeli in prosili.

Naš jezik ima odprte vrata tudi v uradni je; on sedi zdaj za mizo z drugimi brati, on, ki je tako dolgo zaničevan, izdihal do zdaj kot preziran suženj za durmi. Skrbimo mu torej za snažno obleko, da se milo in krepko razlega na desno in levo slava njegova!

V Cerknici cvetno nedeljo.

Originali iz domačega življenja.

Spisal Valentin Zarnik.

Nobena kronika, nobena povestnica jih ne bo nikdar omenila, nikjer jim ne bodo spominkov stavili; al žal bi bilo lahko vsakemu pravemu domoljubu, ko bi se ti značaji za zmiraj zgubili.
Boz Dickens.

Vseučiliščno življenje ali življenje na visocih šolah je pri vsakem omikanem narodu ozko z dušnim v obče zvezano. Zatoraj vidimo, kako se Nemci s svojim Heidelberg, Halle, Tübingen itd. ponašajo, kako so Angleži v Oxford in Cambridge zaljubljeni in kako je središče francoskega gibanja na dušnem polju v Parizu in Lionu. Pa študentsko življenje je pri vsakem teh narodov drugo; so različni običaji, različne šege po značaju naroda. Z veseljem so pisatelji vseh teh narodov že od nekdanj to vrlo pisano in mikavno življenje opisovali, in temu se imajo Nemci zahvaliti, da vsako leto toliko ptujcev na njihove vseučilišča roma večidel iz samega namena življenje nemških študentov poznavat.

Slovenci in sploh Jugoslovani še dosedaj nimamo svojega domačega narodnega vseučilišča, in toraj se naša po znanostih hrepeneča mladež že od nekdanj večidel na Dunaj (Beč) podaja, ter v Gradcu komaj tretjina ostaja. Dunaj je središče naše vseučilišnega življenja, zavoljo Knafelnovih štipendij pa je še poseben magnet za Krajnca. — Malo se zvé od tega življenja, akoravno je skoz in skoz izvirno od nekdanj, zlasti pa v poslednjih letih. Da prava tovaršija vlada med našimi mladenči, ni mi treba še posebej zagotavljati.

Toda moj namen ni, tó to življenje obširno popisovati, ampak le nekatere izvirne značaje si zbrati in jih narisati; originale, ki so možje prav posebne baže, ktere sem v

*) Kaj pa, če bi po analogii družih slovenskih imen s končnico od, kakor, na pr. plod, želod itd., vendar tudi prav bilo svilod-a?